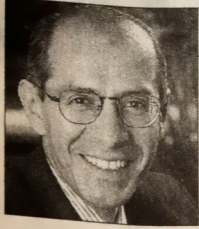

Seattle ve büyük kente göç

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Seattle'da yapılan Dünya Ticaret Örgütü toplantısına gösterilen tepki küreselleşme olgusunun karşılaştığı ilk somut tepkidir. Bu başkaldırı birçok şeyi içeriyor ve bir sarmal halinde geliyor üstümüze: Ticaretin tek tipleşmesi,

büyük şirketlerin küçükleri yutması, uluslararası gelir dağılımındaki eşitsizlik, yeni sömürü biçimleri gibi olgular ötekilerin yanında daha öne çıkanlar. Ama belki tümünden daha ağır bir sorun var: Çocuk emeğinin sömürülmesi.

Yalnızca ahlaki ya da iktisadi açıdan ele alınamayacak kadar karmaşık bir sorun bu. Çünkü, bir toplumun 'iyi yetişmiş insan' gücünü daha başlangıçta erittiği için, iktisadi yanı derhal toplumsal bir doğrultuya kayıyor. Ayrıca, çocuk emeği, sosyal güvenlik, vergi gibi kamusal harcamalar yapılmadan tüketildiğinden ucuz emek sorununu ortaya çıkarıyor. O da ister istemez uluslararası sermayenin

dolaşmasına yol açarak, çeşitli yan sorunları doğuruyor. Örneğin, emeğin daha pahalı olduğu coğrafyalarda işyerleri kapatılıyor. Buna mukabil emeğin ucuz olduğu bölgeler, pazara bu katkıyı yapabilsinler diye sürekli olarak yoksulluk sınırında tutuluyor. Oralarda kendisine iş bulan yoksul kesim de bir ekmeğe sahip olduğu için maruz kaldığı haksızlığa ses çıkaramıyor...

Buradan bakınca insanın aklına Türkiye'de neler olup bittiği geliyor. Çocuk emeğinin sömürülmesi elbette Türkiye'de de başlı başına bir sorun. Fakat, işin daha gizli kalmış bir yanı var ki, o da büyük kente göç.

Güneydoğu Anadolu (GDA) yıllardır göç veriyor. Asıl sorun da çevresindeki kentlerin değil, uzak kıyı kentlerinin bu göçü alması. Özellikle sanayinin yoğun olduğu kentler bu insan kütesini, bütün toplumsal yakınlara kulak tıkayarak emiyor.

Çünkü, çok açık ki, bu kitleyi sanayi istihdam ediyor. Ucuz emek firmanın kârını artırıyor. O zaman, kent çeperleri, Anadolu kent ve kasabalarının işgali altına giriyor, o zaman Türkiye, yalnız ucuz emek kullanmanın ahlaki sorunuyla yüzleşmiyor,

sokaklarda dilendirdiği, selpak sattığı, sigortasız ve değmeyecek paralara çalıştırdığı çocuklar üstünden, geleceğini de hovardaca harcıyor.

Bu iş bir rastlantı değil; üstelik, göç veren kesimin, GDA'nın kalkındırılmasıyla bu sorunun aşılamayacağı artık biliniyor. Çünkü, Turgut Özal, Eylül 1992 sayılı Görüş dergisinde Soli Özel'le Necla Zarakol'a verdiği mülakatta bu işi meşrulaştırmıştır. 'Kehanetlerine' yenilerini katarak '70-75 milyona vardığımızda (bugünkü GDA nüfusunun) yüzde 85'inin sahillerde yaşayacağını' söylüyor. GAP'ın da bu işi çözmeye yetmeyeceğini vurguluyor. Dicle-Fırat arasındaki gelişmeden ancak bazı kentlerin nemalanacağını, ötekilerin boşalarak ancak 'kayak merkezi' olabileceğini, turizmle geçinebileceğini belirtiyor. Tabii, bu gelişmede 1980'lerde başlayan ihracat ağırlıklı politikaların ve onun 'ucuz üretim' ihtiyacının da ihmal edilemez bir payı var.

Bütün bunları düşününce, insan, yıllarca devam eden GDA sorununun, düşük yoğunluklu savaşın ve onun uzatılmasından yana olanların, onu sürdürenlerin kimlerle ne kazançlar sağladığını şaşırarak görmüyor mu?